

Буковини знаходилась в руках росіян. Стратегічним вважався Коломийський вузол, до якого входили залізничні лінії Коломия-Делятин-Хриплин, Коломия-Стефанівка, Коломия-Лужани, Лужани-Стефанівка-Заліщики, Неполоківці-Вижниця, що утримувалися царською владою до літа 1917 р.

У роки Першої світової війни Покуття остаточно від російських військ було звільнено восени 1917 р.

Водночас Перша світова війна засвідчила марність сподівань імперських кіл встановити тотальний контроль на західноукраїнських землях, в тому числі і на території Покуття. З іншої сторони, політизація українського суспільно-політичного руху наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст., поширення ідей національної державності й соборності у Галичині створили необхідні передумови до збройної боротьби за Українську державу у 1918 р.

Петро КОСТЮЧОК
(Івано-Франківськ)

СТРЕС-ТЕСТ ЕТНОПОЛІТИЧНОЇ АДАПТИВНОСТІ УКРАЇНЦІВ КАРПАТСЬКОГО РЕГІОНУ ПІД ЧАС ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ (1914–1915 РР.)

Під час Першої світової війни територія Карпатського регіону стала ареною кровопролитних боїв Східного фронту. Велика війна була каталізатором національного усвідомлення населення периферійних територій, переломним моментом на шляху до колективної політичної мобілізації, визначеної групової етнічної ідентифікації. В умовах переміщень австро-угорської та російської армій у Карпатах у 1914–1915 рр. доволі швидко змінилися етнополітичні координати, що спричинили появу нового політичного простору, залежного від окупаційних адміністрацій. Такі зміни заклали основи під трансформацію національних саморефлексій та відповідних політичних настроїв серед місцевого населення.

Петро Костючок – к.і.н., доцент кафедри етнології і археології Прикарпатського національного університету імені В. Стефаника.

Початок війни місцеве населення Карпатського регіону зустріло неоднозначно. Її сприйняття корелювалося від повної підтримки наступу росіян (більша частина лемків та русинів Пряшівщини) до вираження повної лояльності Габсбурзькій монархії (більша частина бойків, гуцулів, русинів Закарпаття). Кожна сторона з певними політичними очікуваннями сприймала то прихід, то відхід військових противників. Парадоксальна ситуація склалася серед українців/русинів Карпат. У своїй масі на початок війни вони були амбівалентними, мали доволі низький рівень політичної активності та водночас етнічної/національної свідомості, етнічна/національна самоідентифікація перебувала на зародковому етапі. Цим фактом уміло скористалися росіяни. Будучи під впливом системної пропагандистської роботи, проведеної росіянами в краї перед війною, місцеве населення вірило та очікувало на «звільнення» російськими братами від Габсбургів. У той же час інша частина українців/русинів, які брали участь у національно-політичному житті українства Дунайської монархії (голосування на виборах, солідаризація з українським політичним провідом, участь у культурно-освітніх акціях), виявили цілковиту політичну підтримку австро-угорській владі. Проте один та інший вектори сприйняття війни та військових опонентів зазнав значної еволюції, коли власне вона торкнулася карпатських українців/русинів. Очікування від обох сторін були затьмарені відповідними етнополітичними реаліями щодо українства, які виношували обидві імперії. Власне цими реаліями й стали етнополітика Росії та Австро-Угорщини щодо місцевого населення («руська зрада», «мазепинство») та відповідні зміни у сприйнятті місцевих українців/русинів «свого-чужого» у 1914–1915 рр. Війна докорінно трансформувала традиційний уклад національно-політичного та культурно-освітнього життя в регіоні.

З початком війни в Карпатському регіоні розпочалися «встановлення» рівня лояльності місцевого населення до австро-угорської влади, пошуки і виявлення неблагонадійних елементів. Заприсудами австро-угорських армійських польових судів, а то й без них, українців звинувачували в державній зradі і страчували. На всій території фронту з обох сторін страсти носили масштабний характер. Обидві воюючі сторони вдалися до переслідувань українців/русинів краю за політичними та

етнічними мотивами. Наслідком цього стали масові арешти, фізичні екзекуції, невмотивовані вбивства, вислання з терену проживання. Масові реквізиції, а подекуди просто крадіжки майна, що проводили як російські, так і австро-угорські військові, остаточно розвіяли міфи про їх роль визволителів і захисників українців/русинів Карпат. Це вплинуло на зміни у свідомості місцевого населення щодо координат сприйняття воюючих сторін за принципом «свій-чужий» у наступні роки. Населення по-суті стало дезорієнтованим, що у подальшому призвело до швидкого пошуку власного «я» та участі у національно-політичних трансформаціях, що охопили регіон наприкінці війни та після її завершення.

Олена КУЖЕЛЬНА
(м. Шостка Сумської обл.)

ПЕРШІ ДНІ РОБОТИ ТОВАРИСТВА ЧЕРВОНОГО ХРЕСТА У КИЄВІ НА ПОЧАТКУ ВЕЛИКОЇ ВІЙНИ. ЗІ СПОГАДІВ КИЯНИНА ВОЛОДИМИРА ФЕДОРОВИЧА РОМАНОВА

Написані 1922 року і вперше видані лише за 90 років, мемуари Володимира Федоровича Романова* не привернули особливої уваги дослідників. Можливо через, на перший погляд, «царське» прізвище, можливо й тому, що були написані від імені чиновника Російської імперії, й часом мали, відповідно, «імперське» забарвлення. Але на мій погляд вони варті уваги тому, що автор споминів перші двадцять років свого життя прожив у Києві та під час Першої світової війни також перебував у рідному місті, працюючи в системі Червоного Хреста. До того ж на формування його світогляду вплинула його мати – українська письменниця, уродженка Ніжинського повіту Одарка Володимирівна Романова (1853-1922). Тож наведемо перші враження «від війни» очима київського чиновника.

Володимир Федорович Романов народився 4 березня 1874 року у Києві. Через п'ятдесят років він зізнався, що Київ

Олена Кужельна – член Національної спілки краєзнавців України.